

**АФІШИ АМАТОРСЬКИХ ДРАМАТИЧНИХ ГУРТКІВ
ГАЛИЧИНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ — ПОЧАТКУ ХХ ст.
(із фондів Інституту досліджень бібліотечних мистецьких
ресурсів Львівської національної наукової бібліотеки
України імені В. Стефаника)**

Світлана Романюк

*завідувач наукового відділу інформаційної та організаційно-виставкової
роботи Інституту досліджень бібліотечних мистецьких ресурсів
ЛННБ України ім. В. Стефаника, канд. філол. наук*

*Вперше здійснено кількісний аналіз афіш аматорських драматичних
гуртків Галичини другої половини ХІХ — початку ХХ ст., зосереджено
увагу на їхнє інформаційне наповнення та поліграфічне виконання.*

Ключові слова: *Галичина, театральні афіші, репертуар, аматорські
драматичні гуртки, культура.*

*The article deals with analysis of theater posters of amateur dramatic
groups of Galicia of the second half XIX — beginning of XX century. Special
attention is paid to their informational content and printing design.*

Keywords: *Galicia, theatre posters, repertoire, amateur dramatic groups,
culture.*

*Впервые проведен количественный анализ афиш любительских дра-
матических кружков Галичины второй половины XIX — начала XX в.,
сосредоточено внимание на их информационное наполнение и поли-
графическое исполнение.*

Ключевые слова: *Галичина, театральные афиши, репертуар, люби-
тельские драматические кружки, культура.*

З давніх часів в Україні були надзвичайно популярними ама-
торські вистави, ролі в яких виконували непрофесійні актори, пе-
реважно українська місцева інтелігенція. Саме український ама-
торський театр був чи не єдиним вогником національного життя,
єдиним носієм рідної мови. Професор М. Галуцинський зазначав,
що аматорським театрам «треба захопити молодь, треба їй дати ідею»,
зауваживши при цьому, що в «аматорському театральному мистецтві
скривається безліч творчих сил, котрі можуть приборати різні форми...»
[3, с. 143-145]. Упродовж свого існування театр виконував функції

естетичного виховання, національно-виховного чинника й оборонця української культури. Театр — це «розвага і школа заразом, тому немає такого народу, в життю котрого театр не відогравав-би ролі вчителя» [2, с. 3]. Великий український письменник М. Гоголь зауважив, що театр — це така катедра, з якої можна висловити світові багато доброго.

Саме тому об'єктом нашого дослідження є театральні афіші численних аматорських театральних колективів Галичини другої половини ХІХ — початку ХХ ст., які зберігаються у фондах Інституту досліджень бібліотечних мистецьких ресурсів Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника, налічують 106 од. зб. і становлять складову національного надбання Бібліотеки. На окремих афішах збереглися печатки Бібліотеки Наукового товариства імені Шевченка у Львові, а також штампи приватних осіб, зокрема Омеляна Карашкевича* (АФ 49213 – АФ 49220, АФ 49312, АФ 49322) та громадського діяча Євгена Заклинського (АФ 49470).

Аматорський гурток Івана Озаркевича, започаткований у Коломиї в 1848 р., став творчим поштовхом для створення драмгуртків при різноманітних культурно-просвітніх організаціях в інших галицьких містах. У Галичині існували: драматичний гурток під

* **Карашкевич Омелян** (1893–1969) — український поет, письменник, перекладач, журналіст, редактор.

Народився в м. Коломия. Автор поетичних збірок «Співи днів і ночей» (1914), «Весняні пісні» (1916), «Велика легенда Сходу» (1919), «Любов і музика», «Хвилина вознесения», «Ой ти вітре, буйний вітре!..» (1919), «Неділя», упорядник збірки сатири «Український сміх» (1921). Співпрацював у стрілецькому часописі «Шляхи».

У 1920 р. видав «Збірник гумористики і сатири українського письменства». Редактор видання окружної Національної Ради у Коломиї (1918–1919) «Покутський Вістник». З 1919 р. — кореспондент Пресового бюро Державного секретаріату (ЗО УНР).

Засновник Українського драматичного гуртка під управою І. Леонтовича-Карашкевича. Брав участь в аматорських виставах «Народного театру ім. І. Тобілевича» в Коломиї (1919 р.). З 19 червня 1921 р. — редактор українського часопису «Покуття» (Коломия). У жовтні 1922 р. на Омеляна Карашкевича («старорусіна», як називали його польські шовіністи) був вчинений замах: поранений з вогнепальної зброї у ліву руку. З кінця 20-х років до вересня 1930 р. — учасник літературної групи «Горн». Помер у 1969 р. у м. Нью-Йорк.

орудом актора І. Захарка при Товаристві руських ремісників «Зоря»; професійно-робітничих товариствах «Воли» та «Зорі»; Драматичне товариство ім. І. Котляревського (Львів, 1898). Лише впродовж 1907–1909 рр. функціонувало сім таких аматорських театрів при осередках «Просвіти»; студентські драмгуртки: Академічної громади, «Сокола» та «Січі»; самобутній Гуцульський народний театр О. Гулайчука та Г. Хоткевича та багато ін.

Найдавнішою театральною афішею, яка зберігається у фондах Інституту, є анонс аматорського колективу **Любителів мистецтва драматичного в Перемишлі** про інсценізацію одноактної комедіо-опери **«Жовнір-чарівник»** Івана Котляревського (тут, очевидно, йшлося про переробку з «Москаля-чарівника» Івана Котляревського в інтерполяції о. Івана Озаркевича) та оперети **«Козак і охотник»** Івана Анталовича-Вітошинського (14 січня 1848 р.)^{*}. Афіша А3 формату, привертає увагу поліграфічним оформленням, надрукована тогочасною українською народною мовою Галичини.

Наприкінці ХІХ — першій половині ХХ ст. в Галичині діяльність аматорських театрів [14] значно поширилася завдяки появі осередків товариства «Просвіта» [13], (засноване у 1868 р. у Львові) [19, с. 529]. При Товаристві діяли різні гуртки і секції: бібліотека, хор, оркестр, театральний гурток та ін. Театрально-організаційна комісія, створена в 1912 р., покликана стимулювати і піклуватися аматорськими театральними та іншими гуртками читалень і філій Товариства. 1926 р., щоб допомогти аматорським театральним гурткам у районах та передмістях Львова, Театральна комісія створила про-світянський «Зразковий театр».

У фондах Інституту збереглися три афіші **Зразкового театраль-ного гуртка при Товаристві «Просвіта» у Львові**. Серед них — афіша першої інавгураційної вистави цього колективу, який поставив комедію **«Чумаки»** І. Тобілевича (7 березня 1926 р.). На ній зазначено, що «участь беруть кращі сили всіх Театральних Гуртків у Львові і передмість» (АФ 49273). Також були інсценізовані комедія **«Одруження»** М. Гоголя (переклад Олени Пчілки) (18 квітня ?) та драма **«Тайна»** Д. Николишина (13 червня 1926 р.). Вистави відбувалися у залі Музичного товариства ім. М. Лисенка у Львові. Афіші А4 формату, надруковані на різнокольоровому папері, по краях і

* Тут і далі у дужках подаємо дату постановки.

всередині оздоблені суцільними лінійками та різноманітними геометричними орнаментами. Виготовлені у друкарні «Діла» у Львові.

Розгалужена мережа просвітянських філій дала можливість створити «Аматорські гуртки» та «Аматорські театри» на львівських передмістях, а також у багатьох містах та містечках Галичини. У фондах Бібліотеки збереглося сорок афіш таких колективів, зокрема **Театрального гуртка при читальні «Просвіта» на Замарстиніві*** [17], аматори якого у залі Українського Академічного Дому у Львові, що на вул. Супінського, 21 (нині — вул. Коцюбинського, 21, зараз в цьому приміщенні — один із корпусів Української академії друкарства), поставили комедію **«Трійка гільтаїв»** Й. Нестроя (24 листопада 1929 р.); афіша **Драматичного гуртка при читальні «Просвіти» на Городецькім передмісті** [10, с. 131; 22, с. 8] (тепер — район Привокзальної та Левандівки) інформує, що актори гуртка за участю вельмиповажних актрис З. Левицької та М. Гудиківної інсценізували комедію-оперу **«Наталка Полтавка»** І. Котляревського (9 червня 1906 р.). Вистава відбулася в залі товариства «Gwiazda» у Львові, що на вул. Францішканців, 7 (нині — вул. Короленка, 7, зараз приміщення середньої школи-інтернату № 2), режисер — В. Гардий, диригент — Л. Гладилевич; афіша **Драматичного Аматорського гуртка при читальні «Просвіти» на Богданівці** [11] (тепер — частина Франківського та Залізничного районів Львова) інформує, що у залі Товариства ім. М. Лисенка у Львові, що на вул. Шашкевича, 5 (нині — пл. Шашкевича, 5, зараз приміщення Львівського державного музичного училища ім. С. Людкевича), колектив драмгуртка (за участю артистки П. Козак-Вірленської) поставив драму **«Ой, не ходи, Грицю, та на вечорниці»** М. Старицького (14 березня 1926 р.). На афіші зазначено, що чистий дохід з вистави призначений на побудову Народного Дому, школи та захоронки** на Богданівці. Афіші цих гуртків А2 формату, надруковані на різнокольоровому папері, деякі з них обрамлені лінійками з геометричними орнаментами. Виготовлені у друкарні «Діла» та Ставропігійській друкарні у Львові.

Афіші **Аматорського Театру при філії Товариства «Просвіта» імені Т. Шевченка у Львові**, гурток якого поставив (місце, де

* Замарстинів — історична дільниця в північній частині Львова.

** Захоронка — спеціалізований навчально-виховний заклад для сиріт, бідних і покинутих дітей, сиротинець.

відбувалася вистава, не зазначено) театральну виставу «*Тріумф медицини*» або «*Чия дитина?*» І. Конич-Лисенка (? 1930 р.). Афіша А2 формату, надрукована на папері гірчичного кольору, виготовлена у друкарні «Діла» у Львові. **Аматорський гурток українських робітників читальні «Просвіти» в Бориславі** у залі «Металівців» поставив історичну драму «*Бондарівна*» І. Карпенка-Карого (5 жовтня 1913 р.). Афіша А2 формату, надрукована на папері червоного кольору, обрамлена геометричними лініями, виготовлена у друкарні Й. Левенкофа в Дрогобичі. **Драматичний гурток молоді при філії Товариства «Просвіта» в Золочеві** у залі Товариства ім. М. Шашкевича поставив комедію «*На бідного Макара*» А. Володського (1 липня 1928 р.). Афіша А2 формату, виготовлена у друкарні Н. Зальца в Золочеві. **Аматори читальні «Просвіти» в Старому Самборі** у власному залі поставили оперу «*Сватання на Гончарівці*» [Г. Квітки-Основ'яненка] (1 серпня ?). Афіша А1 формату, надрукована на папері червоного кольору, посередині заверстаний орнаментальний візерунок. Виготовлена у друкарні Генрика Візенберга в Самборі. **Драмгурток читальні «Просвіти» в Старих Бродах** (передмістя райцентру) «на честь 50-х роковин смерті, незабутнього кобзаря України-Руси, Тараса Шевченка», у залі Товариства «Основа» в Бродях поставив виставу «*Назар Стодоля*» Т. Шевченка (2 квітня 1911 р.). Афіша А2 формату, надрукована на папері голубого кольору, виготовлена у друкарні Питш-Вайншток у Бродях.

У фондах Інституту збереглися афіші **Мистецького гуртка читальні «Просвіти» в Сокалі**, який у с. Угринові (тепер — Сокальський р-н) поставив п'єсу «*Гріх*» В. Винниченка (15 вересня [1935 р.]). Афіша А2 формату, надрукована на оранжевому папері. **Драмгурток читальні «Просвіти» села Товстолуг** (Тернопільська обл.) на гастролях у Тернополі в залі Міщанського Брацтва поставив театральну виставу «*Безталанна*» І. Карпенка-Карого (27 серпня 1932 р.), а драмгурток «Філії Просвіти» в Тернополі у тій же залі інсценізував комедію «*Шельменко Наймит*» Гр. Квітки-Основ'яненка (25 травня ?). Афіші А2 формату, виготовлені у друкарнях А. Салевича і С-ки та Д. Окса в Тернополі. Афіша **Драматичного гуртка читальні «Просвіти» в Галичі** інформує про постановку вистави «*Бурлака*» І. Карпенка-Карого (25 травня 1912 р.), яка відбулася у залі «Сокола» у Галичі, надрукована у друкарні І. Данькевича в

Станиславові. **Аматорський гурток читальні «Просвіти» в Підпечерах** (село біля Тисмениці Івано-Франківської обл.) на своїй афіші анонсує, що в залі тисменецького Народного Дому відбудеться вистава *«Верховинці»* Й. Корженювського (20 вересня 1908 р.). Афіша А2 формату виготовлена у друкарні І. Данькевича в Станіславові. **Український театр Львівської «Просвіти»** під керівництвом та режисурою Миколи Орла-Степняка у залі Музичного товариства ім. Лисенка у Львові поставив драму *«Безталанна»* І. Карпенка-Карого (26 вересня ?). На афіші зазначено, що чистий прибуток від вистави призначений на користь «Рідної школи». Афіша А2 формату, надрукована на папері блідо-рожевого кольору, виготовлена у друкарні «Діла» у Львові.

Дві афіші **Аматорського театру читальні «Просвіти» в Немирові** (біля Яворова Львівської обл.) інформують про постановку акторами читальні у власній залі драми *«Безталанна»* І. Карпенка-Карого (29 травня 1921 р.) та комедії *«За двома зайцями»* М. Старицького (28 серпня 1921 р.). Виконавцями ролей були: П. Голіянівна, С. Дорожинська, Е. Каліцінська, В. Каліцінський, М. Каліцінська, С. Котович, М. Підбірна, А. Скороденська, С. Скороденська, І. Скороденський, В. Токарчак, І. Трусевич, М. Яртимець. Афіші А2 формату, надруковані на папері рожевого та зеленого кольорів, виготовлені у друкарні оо. Василян у Жовкві.

Дві афіші **Аматорського гуртка Читальні «Просвіти» в Перемишлі** засвідчують про постановку драми *«Ніч під Івана Купала»* М. Старицького (16 грудня 1931 р.). Режисер вистави — Микола Прасіцький, диригент — Володимир Пушкар, хормейстер — Осип Яросевич. На афіші зазначено, що весь дохід від вистави призначений на будову Народного Дому на Болонні (АФ 49413); а також п'єси *«Куди вітер віє»* або *«Українізація»* та *«На перші гулі»* С. Васильченка (13 листопада ?). Афіші А1 та А2 формату, надруковані на червоному папері, виготовлені в друкарні Кнолера і Сина в Перемишлі.

У фондах Інституту збереглися три афіші **Драматичного гуртка читальні «Просвіти» в Бурштині**, актори якого у власній залі інсценізували оперету *«Чорноморці»* М. Лисенка (7 липня 1906 р.), драму *«Бурлака»* І. Карпенка-Карого (26 травня 1912 р.) та п'єсу *«Пан Штукаревич»* або *«Оказія, якої не було»* С. Зіневича

(26 січня 1913 р.). Афіші А2 формату, надруковані на кольоровому папері. Виготовлені у друкарні І. Данькевича в Станиславові.

Три афіші **Драмгуртка Товариства «Читальня Просвіти» у Надвірні**, аматори якого в залі Ратуші представили народну мелодраму *«Капраль Тимко»* С. Мидловського (18 грудня 1910 р.), оперу *«Наталка Полтавка»* І. Когляревського (11 травня 1913 р.) та комедію *«Вихованець»* Л. Янчука (21 вересня ?). Режисери вистав — З. Стасюк та В. Банах.

Варто зауважити, що на афіші «Капраль Тимко» на лицевій стороні міститься печатка читальні «Просвіти» у Надвірні, а на звороті — від руки зазначено адресу редакції часопису «Свобода» [15, с. 96] у Львові та прохання опублікувати оголошення на виставу в цьому часописі. На другій афіші (з анонсом опери «Наталка Полтавка») від руки підпис: «о. Левицький парох Камінне» (АФ 49436), а також приклеєна поштова марка, що свідчить про те, що афішу надіслали до Бібліотеки НТШ у Львові. Афіші А1 та А3 форматів, надруковані на кольоровому папері, остання (з анонсом комедії «Вихованець») по краях обрамлена лініями, а по кутах — візерунками. Виготовлена у друкарні Оскара Міллера в Стрию.

У фондах Інституту **Аматорський гурток Читальні «Просвіти» в Коломиї на кутьськiм та надвірнянськiм передмістi** представлено чотири афіші: 1) фантастична картина *«Перший горальник»* (на основі казки Льва Толстого) Л. Лопатинського (14 березня ?); 2) драма з життя ремісників *«Мищанська доля»* Р. Сурмача (2 травня 1909 р.); 3) комедія *«Ворожебит»* Г. Цеглинського (12 лютого 1910 р.); 4) комедія *«Перемудрив»* М. Старицького (4 грудня 1911 р.).

Серед афіш галицьких аматорських драматичних колективів у колекції Інституту фігурує афіша **Товариства Українського Театру ім. І. Тобілевича в Косові**, аматори якого поставили комедію *«Соколики»* Г. Цеглинського (11 травня 1919 р.). Вистави відбулися у залах Народного дому та Ощадничої каси в Коломиї, читальні «Просвіти» у Печеніжині. Афіші А1, А2 та А3 форматів, виготовлені у друкарні А. В. Кисілевського і Сп.; М. Білоуса в Коломиї та Д. Гішгорна в Косові.

П'ять афіш **Драматичного гуртка читальні «Просвіти» в Волюському селі** (біля Болехова) повідомляють про постановки таких п'єс: комедії *«Заручини по смерті»* С. Паливоди-Карпенка та *«Миротворці»* Б. Грінченка (обидві 3 червня 1923 р.), а також

комедії *«Пан майстер Копитко»* П. Мурського (4 грудня 1925 р.), драми *«Невольник»* Т. Шевченка, у переробці М. Кропивницького (6 березня 1927 р.), історичної драми *«Тарас Бульба»* К. Ванченка-Писанецького (10 липня 1927 р.) та комедії *«Одруження»* М. Гоголя (9 жовтня 1927 р.). Вистави відбулися в залах «Сокола» та Ерстера в Болехові. Афіші А3 формату, надруковані на різнокольоровому папері, місця видання не зазначені. Натомість, на звороті афіш видніє від руки написана адреса Бібліотеки Наукового товариства імені Шевченка у Львові, а також на кожній з них — поштовий штамп, що дає нам підставу вважати, що їх надсилали у Бібліотеку НТШ.

Збереглося вісім афіш **Аматорського гуртка при читальні «Провіти» у Жовкві**, актори якого поставили драму із єврейського життя *«Гімн нужди»* І. Белої (16 червня 1924 р. та 18 жовтня 1925 р.); п'єси *«Безталанна»* І. Карпенка-Карого (28 вересня 1924 р.), *«Бурлака»* І. Карпенка-Карого (14 січня ?) та *«Верховиці»* Й. Корженівського (6 грудня ?); комедію із життя українських поселенців в Америці *«В неволі темноти»* С. Луцика (4 січня 1925 р.) та комедії *«Заколот»* А. Коцеби, режисер вистави — Володимир Балко (1 лютого 1925 р.) і *«Сватання Льолі»* Г. Збержховського (5 квітня 1925 р.). Вистави відбувалися в залах товариства «Gwiazda» у Жовкві та Народного Дому у Мостах Великих. Афіші А1, А2 та А3 форматів, надруковані на папері зеленого кольору, дві з них по краях обрамлені орнаментальними візерунками. Виготовлені у друкарні оо. Василіан у Жовкві.

* * *

Як можемо пересвідчитись із афішного розмаїття, театральномистецькі аматорські гуртки діяли й в інших містах і містечках Галичини, вони створювалися при культурно-освітніх, молодіжних та інших товариствах, до їхнього репертуару входили українські та зарубіжні драматичні твори.

У фондосховищах Інституту зберігаються дев'ять афіш, які інформують про діяльність аматорських драматичних колективів, зорганізованих при двох культурно-просвітніх організаціях «Січ» [5, с. 2845] і «Сокіл» [6, с. 2940], які мали активну мережу як в Галичині, так і в Європі. На зламі 1861–1862 рр. у Львові утворилося перше студентське товариство «Січ» [9, с. 12], завданням якого була культурно-просвітницька діяльність. Згодом, у 1868 р.,

галицькі студенти у Відні утворили товариство «Січ», яке мало на меті вирішувати проблеми суспільно-політичного життя українського народу у краї. Починаючи з 1900 р., січовий рух набув форм товариств гімнастично-спортивного характеру, створювалися гімнастично-пожежні організації, що в кінцевому результаті «вилитося у масовий національний рух у краї» [16, с. 7-8]. Організатором та ідеологічним натхненником товариства був галицький радикал Кирило Трильовський [21]. Також при товаристві були зорганізовані студентський хор і драматичний гурток.

Активно діяли українські молодіжні товариства, які цікавилися культурно-мистецькими проблемами. Початок організованого молодіжного руху в Галичині поклато товариство «Сокіл», створене 1894 р. у Львові. Першим головою товариства був інженер В. Нагірний. З приходом у 1908 р. професора І. Боберського [12, с. 101] на пост голови, активізувалася робота зі створення різних секцій товариства, при яких діяли гуртки, зокрема — й драматичний.

У фондах збереглися афіші: **Драматичної секції товариства «Січ» у Львові**, які інформують про постановку народної драми **«Кара совісти»** Г. Цеглинського (15 травня 1910 р.), у якій були задіяні М. Венгжин, Лев Дорожинський-Паливода, С. Кордасевич, О. Кухарівна, Нуся Лендзюківна, Іван Михас, М. Стрільчик, М. Терлецька, А. Хромовський, Мих. Царевич, Г. Якимів та ін. Режисер вистави — Антін Хромовський. Вистава відбувалася в залі товариства «Сокіл» у Львові (вул. Руська, 2). Афіша формату А3, одноколірна, з використанням шрифтів різних кеглів, обрамлена орнаментами. Виготовлена у друкарні І. Айхельбергера у Львові.

Драматичний гурток Товариства «Повітова Січ» у Львові у власній залі поставив комедію **«Панна Штукарка»** А. Володського (28 березня [1913 р.]). Афіша А3 формату, надрукована на папері рожевого кольору.

Актори **Повітового аматорського гуртка Товариства «Січ» в Косові** у залі Народного Дому в Косові інсценізували драму **«Правда все горю»** Р. Сурмача (11 лютого 1912 р.). Афіша А3 формату.

Члени **Гуртка при III. Секції У. С. С. у Львові** на гастролях у Винниках поставили драму **«За батька»** Б. Грінченка (14 грудня 1913 р.). Вистава відбулася у залі Німецького Дому у Винниках.

Афіша **Товариства «Січ» в Сколе** інформує, що в Магістратській залі поставили оперетку **«Перехитрили»** або **«Пошились**

в дурні» М. Кропивницького (1 серпня [1910 р.]). Афіша А3 формату, надрукована на папері зеленого кольору, виготовлена у друкарні І. Каммермана в Сколе.

З афіші **Драматичного гуртка Товариства гімнастичного «Січ» в Золочеві** дізнаємося про постановку одноактної драми *«Кам'яна душа»* [І. Франка] (13 серпня 1911 р.) та водевілю *«Сватання»* А. Чехова (13 серпня 1911 р.). Афіша А2 формату, надрукована на папері малинового кольору, виготовлена у друкарні Йосифа Ляндесберга у Золочеві.

З театральної афіші дізнаємось, що колектив **Драматичного гуртка при Соколі III. у Львові** поставив комедії: *«Шельменко Денищик»* Г. Квітки-Основ'яненка (17 жовтня 1909 р.) та *«Закукуричені тітки»* Л. Лотоцького (6 листопада 1929 р.). Вистави відбулися в залах Музичного товариства ім. М. Лисенка у Львові та залі гімнастичного товариства «Сокол» у Львові, що на вул. Руській, 20 (колишнє приміщення Кредитної спілки «Дністер», нині — приміщення Першої міської комунальної поліклініки та обласний центр медико-соціальної експертизи). Афіші А2 та А3 форматів, виготовлені у друкарнях «Діла» та І. Айхельбергера і Сп. у Львові.

У фондах Інституту збереглася одна афіша **Аматорського гуртка під прапором «Сокола» у Станіславі**, колектив якого в Театральній залі ім. Монюшка поставив драму із народного життя *«Украдене щастя»* І. Франка (6 квітня 1907 р.). Афіша А1 формату, надрукована на папері зеленого кольору з використанням шрифтів різних кеглів та орнаментів. Виготовлена у друкарні і літографії Станіслава Хованьца в Станіславі.

* * *

Діяльність студентських аматорських драматичних колективів теж представлена на афішах, що зберігаються у фондах Інституту. Короткий екскурс в історію: на першому всеукраїнському з'їзді у Львові (1909 р.) засновано Український Студентський Союз (УСС) [20, с. 24] — товариство українських студентів вищих шкіл Австро-Угорщини, метою якого була координація діяльності українських студентських товариств, які діяли в Австрійській імперії. Їхнім завданням було спрямувати у раціональне русло самореалізацію студентської молоді, підвищувати її науковий та культурний рівень. При Головній Раді були створені комісії і секції, які виконували

активну організаційну, просвітньо-культурну, видавничу та іншу діяльність. Драматична Комісія була заснована 29 листопада 1909 р., її очолював Адам Коцко. Про її діяльність довідуємося зі Звіту товариства, в якому йдеться, що «Комісія урядила в 1910 р. дві вистави «Жидів» Чірікова у Львові і в Стрию, а в 1911 р. виставу «Огнів Іванової ночі» Судермана. Приготовану песу Черкасенка «Хуртовина» не виставлено задля заборони» [7, с. 16]. У бібліотечних фондах збереглися перші дві афіші Товариства «**Українського Студентського Союзу**» у **Львові** (правда, з дещо іншими датами), силами якого була здійснена постановка п'єси «**Жиди**» Є. Чірікова (11 грудня 1909 р.) та драму «**Огні Іванової ночі**» Г. Судермана (12 грудня 1910 р.). Вистави відбулися у залах Народного Дому в Стрию та Товариства «Gwiazda» у Львові. Обидві афіші А2 формату, надруковані на кольоровому папері, обрамлені лініями. Перша з них — двомовна: (українська і польська мови). Виготовлені у друкарні І. Айхельбергера у Львові.

Збереглася афіша **Драматичного гуртка секції Українського Студентського Союзу в Перемишлі**, де у залі Народного Дому артисти-аматори представили драму «**Царевич**» Г. Запольської, у перекладі О. Степового (2 листопада 1923 р.). Ця афіша обрамлена геометричними орнаментами, виготовлена у друкарні Касієра і Сина в Перемишлі.

Українське студентське товариство «**Академічна Громада**» [1] у Львові виникло після об'єднання «Академічного Братства» і студентського товариства «Ватра». Товариство, засноване на початку 1896 р., існувало до 1921 р. і здійснювало широку освітню роботу серед українського населення, спрямовану на пробудження національної самосвідомості. Організація мала добре розбудовану мережу гуртків і наукових секцій [12, с. 51]. При товаристві діяли: драматичний [8], правничий, літературний, філософський, економіко-соціальний та інші гуртки. Керівництво драматичним гуртком товариства здійснював Микола Вороний.

У фондах Інституту збереглася одна з перших афіш **Драматичного гуртка товариства «Академічна громада» у Львові**, члени якого поставили комедію «**Світова річ**» Олени Пчілки (5 лютого 1897 р.). На афіші зазначений режисер вистави — Микола Вороний. Вистава відбулася у залі «Клубу поштового» в готелі «Жорж» у Львові. Афіша двомовна (українською та польською мовами), виготовлена у друкарні Наукового товариства імені Шевченка у Львові.

У травні 1909 р. у Львові з'явилося неполітичне товариство **«Львівська Русь — братство Русинів Львова»** [18], мета якого — плекати національну свідомість русинів Львова, розвивати між ними товариські стосунки, турбуватись про їх культурне і матеріальне забезпечення. Очолив товариство Є. Озаркевич.

Збереглися дві афіші **Гуртка аматорів товариства «Львівська Русь» Брацтва русинів міста Львова**, учасники якого інсценізували драму **«Верховинці»** Й. Корженьовського (17 грудня 1911 р.) та народну комедію **«Вихованець»** Л. Янчука (31 грудня 1911 р.). Виконавцями ролей були: Ю. Даньків, Е. Ільків, Н. Костюк, К. Клиновська, В. Равлюк, П. Равлюкова, П. Стеценко, О. Черниченко та ін. На афішах зазначено, що п'ять відсотків доходу призначено на «Рідну школу». Афіші А4 формату, надруковані на кольоровому папері.

Афіші **Українсько-руського драматичного товариства ім. Івана Котляревського** (засноване у Львові 1898 р. за участю І. Франка) інформують про інсценізацію декількох вистав, зокрема, комедій: **«Аргонавти»** Г. Цеглинського (8 квітня 1900 р.), **«Розумний і дурень»** І. Карпенка-Карого (12, 21 червня 1900 р.), **«Соколики»** Г. Цеглинського (21 марта 1901 р.), **«Іспит на мужа»** В. Лучаківського (20 червня 1903 р.), **«Настоящі»** О. Бобикевича (20 червня 1903 р.), **«Параця»** Л. Лопатинського (1 червня 1906 р.); оперету **«Наталка Полтавка»** І. Котляревського (21 грудня 1902 р.). Вистави відбувалися у залах «Gwiazda» та «Міського (Міщанського) Касина (казино)» (нині — приміщення Львівської обласної універсальної бібліотеки) у Львові. Афіші А1 та А3 форматів. Надруковані на різнокольоровому папері з використанням шрифтів різних кеглів, виготовлені у друкарнях Наукового товариства імені Шевченка, Загальної друкарні та «Уділової» у Львові.

У фондах Інституту збереглося чотири афіші робітничого **Драматичного гуртка товариства «Воля»** [4] у Львові (засноване у Львові 1903 р.), які інформують про інсценізацію драми **«Базар»** В. Винниченка (2 березня 1912 р.) під артистичним керівництвом самого автора, декорації до вистави виготовили Бойчук і Сагайдачний. На афіші надрукована примітка, в якій ідеться, що дохід з вистави призначається на добродійні цілі, а саме: на фонд «Вільної Школи ім. Т. Шевченка» та бібліотеку робітничого товариства «Воля» у Львові (АФ 49296). Вистава відбулася у великій залі «Яд Харузім» (театральний зал ремісничого товариства «Яд Харузім», де

локалізувалася Єврейська театральна корпорація (нині — вул. Шолом-Алейхема, 11) у Львові. Афіша А1 формату, надрукована на оранжевому папері, обрамлена геометричними орнаментами. Наклад В. Левинського. Виготовлена у Ставропігійській друкарні.

Львівський драмгурток товариства «Воля» у Львові гастролював у Перемишлі, про що інформує афіша. У приміщенні Народного Дому актори-аматори поставили соціальну драму **«Надія»** Г. Гаерманса (16 травня 1920 р.).

Збереглися три афіші цього товариства, які засвідчують, що спільно з аматорами у виставах були задіяні і професійні актори львівських, київських та інших театрів. Так, за участю артистів «Нового Львівського Українського Театру» була поставлена драма **«Молодість»** М. Гальбе у перекладі Леся Курбаса (29 травня 1920 р.). У цій інсценізації брали участь: Н. Левицька, Т. Левицький, Філюсівна та ін., а також: Микола Бенцаль — актор і режисер Нового Львівського театру та Ярослав Ясень-Славенко — актор Українського Незалежного Театру.

Третьою інсценізацією була драма з робітничого життя **«Батраки»** або **«Безробітні»** С. Белої-Костенка (2 липня 1922 р.), в якій брали участь також професійні актори, а саме: Галин (з Українського Незалежного театру), Авсюкевич, Глущенко, Дудко, Пращіцкий, та актор і режисер вистави — Григорій Березовський (з Київського головного театру Садовського), Поляків (з державного театру в Кам'янці), Кревецька (з Державного театру Садовського).

Вистави відбулися у залах Народного Дому у Перемишлі та Музичного товариства ім. М. Лисенка у Львові. Афіші А2 та А3 форматів, надруковані на кольоровому папері, виготовлені в друкарні «Діла» у Львові.

* * *

Актуальним на той час було питання про організацію театральних аматорських гуртків у містах і селах Східної Галичини. У фондах Інституту збереглися по одному примірнику театральні афіші окремих товариств, зокрема:

— **Драматичного гуртка при філії товариства «Зоря» в Жовкві**, який в залі «Gwiazda» інсценізував виставу **«Ой, та лиха баба!»** ? (29 листопада 1931 р.) та комедію **«Куди вітер віє»** С. Васильченка (29 листопада 1931 р.);

— **Аматорського гуртка «Руської Бесіди» в Яворові**, який у залі Народного Дому поставив три одноактні комедії: *«На чужій коровай, очей не поривай»* А. Велисовського (26 березня 1911 р.), *«Ювілей»* А. Чехова (26 березня 1911 р.), *«Як ковбаса та чарка, то минеться й сварка»* М. Старицького (26 березня 1911 р.);

— **Аматорського гуртка академічної молоді «Руської Бесіди» у Косові**, який у залі Народного Дому поставив драму *«Із моря життєвського»* І. Бораковського (14 листопада 1910 р.);

— **Товариства «Руська Бесіда» в Кутах**, учасники якого у залі Штетнера поставили драму *«Верховинці»* Й. Корженьовського (22 травня 1910 р.);

— **Товариства «Бесіда» в Делятині**, актори-аматори якого в залі Руської каси інсценізували оперету *«Перехитрили»* М. Кропивницького (4 грудня 1909 р.);

— **Аматорського гуртка товариства «Бесіда» в Долині**, учасники якого у залі читальні «Просвіти» поставили виставу *«Заручини по смерті»* (13 січня 1918 р.);

— **Аматорсько-драматичного гуртка Товариства «Основа» в Бродях**, у власній залі якого актори-початківці поставили комедію *«Хазяїн»* І. Карпенка-Карого (1 січня 1911 р.);

— **Драматичного гуртка товариства «Українська Молодіж» у Станіславові**, який у залі Громадській в Микуличині поставив комедії *«Вілла при дорозі»* О. Коцеби (24 серпня 1913 р.) та *«Пошлюбна подорож»* Бенедікса (24 серпня 1913 р.);

— **Товариства «Народна спілка» в Кутах**, драмгурток якого у залі Стетнера поставив комедію *«Воружбит»* Г. Цеглинського (5 листопада 1905 р.);

— **Гуртка драматичного товариства «Родина» в Ярославі**, який у приміщенні товариства «Gwiazda» інсценізував комедію-оперу *«Наталка Полтавка»* І. Котляревського (10 грудня ?);

— **Аматорського театру руського літературно-драматичного товариства в Коломиї**, колектив якого поставив комедію *«На добродійні цілі»* Г. Цеглинського (2 квітня 1894 р.);

— **Товариства Українського театру ім. В. Тобілевича в Косові**, яке поставило комедію *«Соколики»* Г. Цеглинського (11 травня 1919 р.). Збереглися чотири афіші **Станіславівського драматичного гуртка «Руської Хати»**, колектив якого поставив народну драму *«Безталанна»* І. Тобілевича (13 грудня 1908 р.), комедію

«**12 дочок на виданю**» М. Кропивницького (21 листопада 1909 р.), драму «**Наймичка**» І. Тобілевича (12 грудня 1909 р.) та оперу «**Наталка Полтавка**» І. Котляревського (10 жовтня ?). Вистави відбулися у залі ім. Монюшки у Станіславові.

У своїх фондосховищах Інститут диспонує по одному примірнику афіш **Аматорського гуртка в Лисиничах** (біля Львова), який у залі Музичного товариства ім. М. Лисенка у Львові поставив драму «**Ой, не ходи, Грицю, та на вечорниці**» М. Старицького (3 листопада 1928 р.);

— **Гуртка аматорського в Східниці**, який у залі Касина презентував народну драму «**Ой, не ходи, Грицю, та на вечорниці**» М. Старицького (22 листопада 1908 р.);

— **Русько-українського гуртка аматорського Княгинин-Села** (тепер район м. Івано-Франківська), який у залі Зидельмаєра поставив драму «**Верховинці**» Й. Корженевського у перекладі В. Держирука (30 січня 1909 р.);

— **Гуртка аматорського «Руської Родини» в Тисмениці**, який у залі Народного Дому поставив комедію «**Шибеник**» О. Коцеби (19 січня 1913 р.);

— **Аматорського гуртка в Печеніжині** (біля Коломиї), який у залі читальні «Просвіти» поставив комедії «**Школяр на мандрівці**» В. Лозинського (1 вересня 1907 р.) та «**Сватання на Гончарівці**» Гр. Квітки-Основ'яненка (13 жовтня 1912 р.);

— **Аматорського гуртка бібліотеки ім. І. Франка в Дрогобичі**, аматори якого у читальні «Просвіти» в с. Губичі (Старосамбірський р-н) поставили драму «**Степовий гість**» Б. Грінченка (7 червня 1914 р.);

— **Молодіжної секції драматичного гуртка при «Народному Домі» в Косові**, члени якої у залі Мільбавера поставили виставу «**Лісові чари**» і «**Вечірній гість**» С. Черкасенка (16 листопада 1924 р.);

— **Драмгуртка молоді державної гімназії в Бережанах**, який у залі «Надія» своїми силами інсценізував драму «**Ясні зорі**» Б. Грінченка (9 березня 1932 р.);

— **Драмгуртка Шкільної молоді в Яворові**, учасники якого у залі «Сокола» поставили ораторію «**Вифлемська ніч**» І. Луцика (24 січня 1904 р.) (афіша цього колективу надрукована двома мовами — українською і польською);

— Коломийського драмгуртка учениць школи шиття і крою, початкуючі актори якого у Народному Домі в Коломиї поставили драму «*Добрий син*» І. Луцика (1 липня 1913 р.);

— Драмгуртка Студентської драматичної студії при Кр. «Рідна школа» ім. П. Могили, учасники якого в приміщенні театру «Різnorodностей» у Львові презентували історичну драму «*Дума про Нечая*» М. Лужницького (12 березня 1938 р.). Режисер вистави — Леся Кривіцька;

— Аматорського Гуртка «Рідної школи» в Перемишлі, який своїми силами у залі Народного Дому представив комедію «*Соколики*» Г. Цеглинського (20 листопада 1930 р.).

Перелічені вище афіші А1, А2 та А3 форматів, надруковані на різнокольоровому папері, оформлені різноманітними лініями, геометричними фігурами та візерунками, з використанням шрифтів різних кеглів. Виготовлені у друкарнях Г. Гішггорна в Косові, Д. Раппа в Надвірні, С. Л. Іппена у Вижниці, Івана і Льва Даникевичів у Станіславові, Пишта і Вейнштока у Бродах, оо. Василян у Жовкві, В. Мушинського у Яворові та С. Бавгартена в Ярославі, М. Білоуса в Коломиї, Наукового товариства імені Шевченка у Львові, Д. Гішггорна в Косові, А. Брос в Дрогобичі, А. Ціхоцького в Бережанах та Кнолера і С-на в Перемишлі.

Збереглася одна польськомовна афіша *Teatru amatorskiego w Złoczowie*, актори якого поставили виставу «*Kraszewski w Warszawie*» А. Wilkońskiego (26 січня 1891 р.) та комедію «*Pierwsza Lepsza*» А. Fredry (26 січня 1891 р.). Афіша А3 формату, виготовлена у друкарні О. Цукеркандля в Золочеві.

Десятьма афішами представлений Український драматичний гурток під управою І. Леонтовича-Карашкевича, який у приміщенні «Каси Ощадності» в Коломиї інсценізував комедії «*Медвідь*» та «*Освідчини*» А. Чехова, а також «*Тато на заручинах*» Г. Цеглинського (6 грудня 1916 р.); п'єсу «*Пан Штукаревич*» або «*Оказія якої не було*» С. Зіневича (26 грудня 1916 р.); одноактні комедії «*Як ковбаса та чарка — то минеться й сварка*» М. Старицького, «*Артист*» С. Ніколаєва, «*На перші гулі*» С. Васильченка (11 січня 1917 р.); одноактівку «*Жартівниця*» М. Альбіковського (15 січня 1917 р.); оперету «*Наталка Полтавка*» І. Котляревського (19 січня 1917 р.); комедії «*Ох, не люби двох*» Н. Альбіковського (22 січня 1917 р.) та «*Миротворці*» Б. Грінченка (27 січня 1917 р.), водевіль

«*Бувальщина*» А. Веселовського (9 лютого 1917 р.), етюд на одну дію «*По ревізії*» М. Кропивницького (12 лютого 1917 р.), п'єсу «*Назар Стодоля*» Т. Шевченка (26 лютого 1917 р.). Режисером цього драмгуртка був Т. Петровський, диригентом — Д. Николишин.

Всі десять афіш А1 формату, надруковані на різнокольоровому папері, окремі з них по боках оздоблені лінійками. Більшість афіш — двомовні (українською та польською мовами). Виготовлені у друкарні А. Міцевіча в Коломиї.

Самобутнім явищем української драматургії був аматорський народний **Гуцульський театр**, який у 1911 р. організував Гнат Хоткевич у гірському селі Красноліллі (нині село Краснолілв Верховинського р-ну Івано-Франківської обл.). Режисером цього театру був Олекса Ремез. Селяни-аматори, граючи у п'єсах, розмовляли автентичним гуцульським діалектом. Збереглися три афіші цього колективу, які анонсували драму з гуцульського життя Й. Корженювського «*Верховинці*» (4 травня 1911 р.), постановка здійснена в залі Товариства ім. Монюшка в Станіславові.

Крім того, у фондосховищі Інституту наявні афіші, які інформують про чотири вистави, які Г. Хоткевич поставив у залі Лібліха в Коломиї: фантастична драма «*Непросте*» (18 грудня 1911 р.); містерична драма «*Гуцульський рік*» (19 грудня 1911 р.); соціально-історична драма «*Довбуш*» (20 грудня 1911 р.) та народна драма «*Верховинці*» Й. Корженювського (21 грудня 1911 р.). У Львові в приміщенні «Яд Харузім» актори-аматори цього театру поставили п'єси «*Довбуш*» (22 березня 1912 р.) та «*Гуцульський рік*» (23 березня 1912 р.).

Афіші А1 та А2 форматів, виготовлені у друкарнях А. Кисілевського і Сп. в Коломиї, І. Данькевича у Станіславові та І. Айхельбергера у Львові.

Отож, проаналізувавши колекцію театральних афіш, наявних у фондосховищах Інституту, ми дійшли висновку, що аматорські колективи Галичини другої половини ХІХ — початку ХХ ст. відігравали важливу роль у розвитку культурно-мистецького життя краю. Діючи в умовах австрійського, відтак польського, державно-політичних режимів, мистецьке життя українців Східної Галичини розвивалося у складних і своєрідних умовах. Лише завдячуючи духовним, освіченим, висококультурним та національно свідомим особистостям, українське театральне мистецтво збереглося і внесло свій неповторний колорит у палітру народної культури.

1. Академічна Громада // Енциклопедія Українознавства : слов. частина / за ред. *В. Кубійовича*. — Перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 1. — С. 33.
2. *Анко*. Аматорський Театр : підруч. для культ.-просвіт. організацій та аматорських гуртків / написав *Анко*. — Львів : накладом автора, 1921. — 50 с.
3. *Галуцинський М.* Значіння і завдання аматорського театру / *М. Галуцинський* // Аматорський театр / видає Театральна комісія Товариства «Просвіта». — Львів, 1926. — Рік II. — Чис. 10. — С. 141-146.
4. *Е. У.* «Воля» / *Е. У.* // Енциклопедія Львова / за ред.: *А. Козицького* та *І. Підкови*. — Львів : Літопис, 2007. — Т. 1 : А-Г. — С. 426.
5. *Жарський Е.* «Січ» / *Е. Жарський, П. Трильовський* // Енциклопедія Українознавства : слов. частина / за ред. *В. Кубійовича*. — Перевид. в Україні. — Львів, 2000. — Т. 8. — С. 2845-2847.
6. *Жарський Е.* «Сокіл» / *Е. Жарський, Р. М.* // Енциклопедія Українознавства : слов. частина / за ред. *В. Кубійовича*. — Перевид. в Україні. — Львів, 2000. — Т. 8. — С. 2940-2942.
7. Звіт з діяльності Товариства «Український Студентський Союз» у Львові за час від 9. падолиста 1909 р. до 1. падолиста 1911 р. — Львів, 1911. — Ч. 3. — 49 с.
8. Книга протоколів общих собраний членов товарищества и заседаний правления за 1896–1901 гг. // ДАЛО. — Ф. 296, оп. 1, спр. 3. — Арк. 52.
9. *Ковалюк Р. Т.* Український студентський рух на західних землях ХІХ–ХХ ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. іст. наук : спец. 07.00.01 «Історія України» / *Ковалюк Роман Теодорович* ; НАН України, Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича, Ін-т народознавства. — Львів, 2003. — 31 с.
10. *Крип'якевич І.* Історичні проходи по Львові / *Іван Крип'якевич*. — Львів : Каменяр, 1991. — 167 с.
11. *Лемко І.* Богданівка / *Ілько Лемко* // Львівська газета. — 2007. — 21-23 груд. (№ 233). — С. 7.
12. *Леник В.* Українська організована молодь: молодечі організації від початків до 1914 р. / *Володимир Леник*. — Мюнхен ; Львів : УВУ, 1994. — 181 с.
13. *Малюта О. В.* Львівське товариство «Просвіта» / *О. В. Малюта* // Енциклопедія історії України. — Київ : Наук. думка, 2009. — Т. 6 : Ла–Мі. — С. 350-353.

14. *Мельник В.* Аматорський театр / *В. Мельник* // Тернопільський енциклопедичний словник. — Тернопіль : Збруч, 2004. — Т. 1 : [А–Й]. — С. 35.
15. *Мельник І.* Львівське Середмістя: всі вулиці, площі, храми й кам'яниці / *Ігор Мельник*. — Львів : Апріорі, 2011. — 320 с.
16. *Нагірняк А. Я.* Кирило Трильовський — організатор українських парамілітарних сил у Галичині (кінець XIX — 30-ті рр. XX ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 20.00.22 «Військова історія» / *Нагірняк Андрій Ярославович* ; НУ «Львівська політехніка». — Львів, 2006. — 19 с.
17. *Онищенко Л.* Замарстинів / *Лілія Онищенко, Ігор Мельник* // Енциклопедія Львова / за ред. *А. Козицького*. — Львів : Літопис, 2008. — Т. 2 : Д–Й. — С. 388.
18. Перші загальні збори товариства «Львівська Русь — братство Русинів міста Львова» // Діло. — 1909. — 18 трав. (чис. 106). — С. 2.
19. *Савчук В. О.* Українське краєзнавство Галичини і бібліографія у 20–30 х рр. XX ст. / *В. О. Савчук* // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Сер. : Бібліотекознавство. Книгознавство. — Кам'янець-Подільський, 2010. — Вип. 2. — С. 526-537.
20. *Трегуб М. М.* Українські студентські товариства у Львові другої пол. XIX — поч. XX ст. (Огляд архівних документів) / *М. М. Трегуб* // Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника. — Київ : Наук. думка, 1993. — Вип. 1. — С. 23-34.
21. *Якимович Б. З.* «Січ» / *Б. З. Якимович* // Енциклопедія історії України. — Київ : Наук. думка, 2012. — Т. 9 : Прил.–С. — С. 586-587.
22. *Krajewski A.* Lwowskie przedmieścia / *Krajewski Adam*. — Lwów, 1909. — 71 s.